

מצות מצה כל שבעה

(1) גמ' פסחים (קכ).

תניא כוותיה דרבא: "ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי עצרת לה' אלהיך, מה שביעי רשות אף ששת ימים רשות. מאי טעמא, הוי דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד, לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא. יכול אף לילה הראשון רשות, תלמוד לומר "על מצת ומררים יאכלהו". אין לי אלא בזמן שבית המקדש קיים, בזמן שאין בית המקדש קיים מנין, תלמוד לומר "בערב תאכלו מצת", הכתוב קבעו חובה

מאירי (פסחים צא):

... מצה אין חיובה כל שבעה אלא לילה הא' בלבד, הא שאר הימים כל שאינו אוכל חמץ אוכל מה שירצה

רמב"ם (חמץ ומצה ו:א):

מצות עשה מן התורה לאכול מצה בליל חמשה עשר שנאמר בערב תאכלו מצות . . . אבל בשאר הרגל אכילת מצה רשות, רצה אוכל מצה רצה אוכל אורז . . . אבל בליל חמשה עשר בלבד חובה . . .

אבן עזרא (שמות יב:טו, כג:טו)

והנה הזכיר על הפסח "שבעת ימים תאכל מצות" (דבר' טז:ג), חיוב על דרך הפשט. "שבעת ימים תאכל מצות", כמו חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים (דבר' טז, יג). והנה הוא חיוב

חזקוני (שמות יב:יח)

"מצות תאכלו שבעת ימים" כת', כלו' אם אוכל מצה כל ז' הימים מ"מ קיים הוא הפסוק של "שבעת ימים מצות תאכלו"

מעשה רב (קפ"ה)

"שבעת ימים תאכל מצות" כל שבעה מצוה, ואינו קורא לה רשות אלא לגבי לילה ראשונה שהיא חובה, ומצוה לגבי חובה רשות קרי לה. אעפ"כ מצוה מדאורייתא הוא. וכן פירשו י"ט א"צ אות: פסח במצה, סוכות בסוכה ועוד כמה ראיות. והיה מחבב מאד מצות אכילת מצה כל שבעה. וביר"ט אחרון היה אוכל סעודה שלישית אע"פ שלא היה אוכל שלש סעודות בשאר יו"ט, מפני חביבת מצות אכילת מצה שזמנו הולך לו

ערנד השלחו (סו"ס תעה)

מקובלני דאע"ג דאין חובת מצה רק בלילה הא' מ"מ מצ' לאכול מצה כל ימי הפסח כדכת' שבעת ימים תאכלו מצות, והא דקרו לה רשות משום דמצ' לגבי חובה רשות קרו לה מפני שאין זה מ"ע אלא רצון ה' שיאכלו בני" מצה כל ימי הפסח

(2) תוספות (מנחות לו:)

דאפי' חוה"מועד דשרי בעשיית מלאכה איכא אות בפסח דאסור באכילת חמץ ובסוכות דחייב בסוכה

שר"ת הרא"ש (כלל כג ס"ק ג)

יש מהגאונים שאמרו שאין להניח תפילין בחול המועד, שאין צריך אות, שהן עצמן אות שאסור בעשיית מלאכה בדבר שאינו אבד, ועוד, שחייב בישיבת סוכה בחג ובפסח חייב באכילת מצה, ולא מסתבר טעמייהו

(3) שר"ת משיב דבר (ח"ב סי' ע"ז)

אכילת מצה שמורה בשבעה ימי הפסח. אמת כי כן נמצא במעשה רב כי הגר"א הי' אומר ומחבב אכילת מצה ... איך שהוא לא שמענו לברך בכל ימי הפסח. ומכ"מ מסופקני אם יש בזה משום ברכה לבטלה

שר"ת מהרש"ם (ח"א סי' רט)

מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו היות שנהגו שם כמה אנשים על פי הנהגת א' המכונה בשם צדיק שישב שם איזה זמן לברך כל ז' ימי פסח על אכילת מצה ור"מ ערער ע"ז ... ובתשו' ח"ס יו"ד סימן קצ"א באמצע התשובה הביא בשם חזקוני דס"ל דכל ז' איכא מצוה אלא שאינו חובה ומכל מקום כתב שאין לברך על אכילת מצה. ובמעשה רב להגר"א ... בשדי חמד מער' חו"מ סימן י"ד אות י' שהביא בשם ס' יפה ללב שהמליך בעד הנוהגים לברך כל ז' והוא דחה דבריו והביא בשם כמה גדולים שהסכימו עמו ... ולכן אותו צדיק וחסידיו אין רוח חכמים נוחה מהם ויש לבטל המנהג

בעל המאור (סוף מס' פסחים)

ויש ששואלין באכילת מצה מה טעם אין אנו מברכין עליה כל ז' כמו שמברכים על הסוכה כל ז', דהא גמרינן מהדדי שלילה הא' חובה מכאן ואילך רשות בין במצה בין בסוכה ... וי"ל לפי שאדם יכול בשאר ימים לעמוד בלא אכילת מצה ויהיה ניזון ... בכל מיני פירות משא"כ בסוכה שאין יכול לעמוד שלא שינה ג' ימים והוא חייב לישן בסוכה ולטייל בה

גליוני הש"ס (פסחים לח)

ועי' בכל בו סי' ע"א ... דתי' באמת כן דמצה הרי איננה כלל מצוה עשה והוא פשוט

מגן אברהם (או"ח תרל"ט:יז)

מה שאין מברכין על מצה כל ז' היינו משום שאין מצוה באכילתו אלא שאין אוכל חמץ משא"כ בסוכה

שר'ת בנין ציון (החדשות סי' מו)

... דבמצה הציווי לבד שלא לאכול חמץ ... וא"כ כשאוכל מצה בשאר ימי הפסח לא מקיים מצ' כלל אבל בסוכה המצ' אינה שלילת אלא חיוב ... אף דפטור מלאכול מ"מ כיון שבשעה שאוכל מקיים המצ' לפיכך צריך לברך, אבל במצה בשעה שאוכל אינו מקיים מצ' הציווי לא הי' רק בשלילת שלא לאכול חמץ

שר'ת אבני נזר (אר"ח סי' שעז)

והנה בעל המאור הקשה ... מכל מקום למדנו שאם אוכל מצה בשאר ימים הוא עושה מצוה כמו שעושה מצוה האוכל בסוכה בכל החג. ומצוה זו הינו שאם אוכל לחם צריך שיהי' מצה.

(4) הגר"א ליכטנשטיין (ספר היובל לשיבת הר עציון עמ' 17-18)

מקובלנו מבית מדרשו של הגר"א שיש קיום מדאורי' באכילת מצה כל ז' ... נראה שלא מדובר אך ורק ברמות שונות של אותו מחייב – רשות לעומת חובה – אלא במחייבים שונים. דבליל ט"ו ישנו חיוב של מעשה אכילה מוגדר, ומקורו "בערב תאכלו מצות." ואילו כל ז' האכילה מיועדת לקבוע הרגל כחג המצות ... ועפ"ז מתבאר בפשטות מדוע לא מברכים כל ז'. דאף אם נניח שכשם מקיים בתורת רשות מצ' שבייסודה מחייבת יש לברך ... מ"מ נראה שעל העמקת ועיבוי אופי המועד, שאין בהם מוקד ברור של מצוה מוגדר, ודאי אין לברך.

(5) גמ' פסחים (לה).

... וכן תנא דבי רבי אליעזר בן יעקב: אמר קרא "לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות", דברים הבאים לידי חימוץ אדם יוצא בהן ידי חובתו במצה, יצאו אלו שאין באין לידי חימוץ אלא לידי סירחון

גמ' פסחים (מג):

סלקד"א הואיל וכתוב לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות, כל שישנו בקום אכול מצה ישנו בבל תאכל חמץ, והני נשי הואיל וליתנהו בקום אכול מצה, דהוא ליה מצות עשה שהזמן גרמא (היא) אימא בבל תאכל חמץ נמי ליתנהו, קמ"ל, והשתא דאתרבו להו בבל תאכל חמץ איתרבי נמי לאכילת מצה, כרבי אליעזר. דאמר רבי אליעזר: נשים חייבות באכילת מצה דבר תורה, שנאמר לא תאכל עליו חמץ וגו' כל שישנו בבל תאכל חמץ - ישנו באכילת מצה. והני נשי נמי, הואיל וישנו בבל תאכל חמץ - ישנו בקום אכול מצה

גמ' פסחים (כח):

א"ל רבי שמעון וכי אפשר לומר כן, והלא כבר נאמר ל"ת עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות. א"כ מה ת"ל לא תאכל עליו חמץ, בשעה שישנו בקום אכול מצה ישנו בב"ת חמץ, ובשעה שאינו בקום אכול מצה אינו בבל תאכל חמץ.

שר'ת עונג יר"ט (אר"ח סי' מב)

כיון דאין באין לידי חימוץ לא מיקרי מצה כלל ... דשם מצה הונח על דבר שלא נתחמץ והי' שיש בכוחו להתחמץ ולא הניחו להתחמץ ... היינו משום דמצ' עשה דמצה הי' רצון התורה לשתי ענינים, הא' שלא יאכל חמץ ובמה שאינו מניח להתחמץ הכזית שאוכל פורש עצמו מאיסור חמץ ומקיים לא תאכל חמץ שגם זה מצ' ... גבי מצה קיים עשה ופרישה מל"ת, וענין הב' שיקיים מצ' אכילת מצה ... וא"כ אף אנו נאמר דגם בלילה הא' שיש חיוב מ"ע לאכול מצה יש בזה ג"כ מצ' במה שאינו אוכל בחמיצו. ומטעם זה א"י דברים שאין בהם משום בת"ח מפני שאין בהם מצות פרישה מן החמץ.

זהר הרקיע להרשב"ץ (אזהרה מ')

לענ"ד מוסיף מצ' אחרת, והיא לפרוש מאכילת חמץ כל ז' ימי הפסח ... ראוי למנות "שבעת ימים תאכל עליו מצות" לענין לפרוש מן החמץ בכלל המצות

פנ"י (פסחים כח):

אלא דאכתי איכא למידק אם כן מאי קאמר ובשעה שאינו בקום אכול מצה אינו בבל תאכל חמץ, דהא ודאי ליתא, דהא בכל שבעת ימים אינו בקום אכול מצה לבר מלילה ראשונה דהוי חובה ובאינך רשות? וע"כ צ"ל דאע"ג דאינו מצוה אלא רשות אפ"ה שייך לישנא דישנו בקום אכול מצה בכל שבעת ימים כיון דכתיב להדיא שבעת ימים תאכל עליו מצות.

(6) שד"ח (מע' חר"מ סי' יד)

הרב הגאון ... יעקב זלמן ליפשיץ מעיר בריסק ... למה לא מברכין על אכילת מצה ... נראה לחלק כי בלילה הא' הוא מצות מצה חיובית מצד עצמה מפני טעם המצוה בעצם שיש בה, אבל כל ז' ימי הפסח הוא רק מצ' לא מצד עצמה אך להראות שלא יאכל חמץ, כי בכל ל"ת לא ניכר קיומה שמונע מלעשותה מפני גזירת מלך כי הוי בשב ווא"ת ואולי לא יחפוץ עתה לאכול כלל ... אולם במצ' לא תאכל חמץ הוי מצוה להראות בפועל כי ימנע מלאכול וזה לא הוי רק אם יאכל פת ולא יאכל חמץ בזה ניכר שמקיים הל"ת מפני גזירת מלך, כ"א לא יאכל פת נ"ל כי לא ירצה עתה בפת לאכול, וא"כ שפיר הוי מצוה בכל ז' ימי פסח באכילתה שמקיים הל"ת לבל לאכול חמץ, וניחא שפיר דלכך לא מברכין משום דעל קיום ל"ת לא מברכין ... וע"כ הא דכתיב "שבעת" לכוונה זו, דרק מפני להראות קיום הל"ת ולא משום מצוה עצמית

ברכי יוסף (אר"ח תעה:ו)

מהר"ר יצחק הכהן ... שהיה תמיה על הרז"ה, דמאי קשיתיה, הלא בפסח אף אי בעי אכיל ואכיל מצה, לא מקיים אלא בל תאכל חמץ, ונמצא בידו קיום לא תעשה, אבל בסוכות אי בעי אכיל, ואכיל בסוכה, מקיים מצות עשה בסוכות תשבו, ואמטו להכי בפסח דאין באכילתו מצה כל ז' כי אם שזוהר מל"ת, ברוכי לא מברכין, דלא תקון ברכה לנזהר מל"ת